

Hoe zou het zijn als onze drie Noordelijke provincies een mooie, duurzame toekomst kregen? Geïnspireerd door de kathedralenbouwers vroegen trekvoegecoloog **Theunis Piersma** en bestuurskundige **Caspar van den Berg** zich gezamenlijk af: Wat kun je in je leven doen waarvoor toekomstige generaties je dankbaar zullen zijn?

Gestaag bouwen aan een duurzaam Noord-Nederland

KARIN DE MIK TERP 10 COMMUNICATIE

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/STAFF/C.F.VAN.DEN.BERG
WWW.RUG.NL/INBEELD-PIERSMA

Het klimaat verandert, de biodiversiteit verschaalt en delen van Noord-Nederland vergrijzen. Om al die problemen te lijf te gaan is een duurzame langetermijnvisie nodig. Een visie waarbij economie en ecologie samengaan en een die verder reikt dan 2030, stellen RUG-hoogleraren Caspar van den Berg en Theunis Piersma.

Caspar van den Berg (1980) is hoogleraar Bestuurskunde aan de Faculteit Campus Fryslân van de RUG. In 2011 promoveerde hij aan de Universiteit Leiden en won de Van Poelje Jaarprijs voor de beste dissertatie in de bestuurswetenschappen in Nederland en Vlaanderen. In 2013-2014 was hij visiting research fellow aan Princeton University. Van den Berg is lid van de Raad voor het Openbaar Bestuur en Decaan van de opleiding Metropool bij de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur. Zijn laatste boek was *Policy Consultancy in Comparative Perspective* (2020).

Theunis Piersma (1958) is hoogleraar Trekvoegecoloogie aan de RUG. Als waddenbioloog is hij tevens verbonden aan het NIOZ op Texel. Wereldwijd doet hij onderzoek naar de stand van vijftien trekvogelpopulaties (waaronder grutto's en lepelaars in Nederland). In 2014 won hij de Spinoza Premie van NWO en in 2020 (als eerste niet-Brit) de Godman-Salvin medal van de British Ornithologists' Union. Hij schreef meer dan 600 wetenschappelijke artikelen en zo'n twintig boeken. Met Thomas Oudman schreef hij *De ontsnapping van de natuur. Een nieuwe kijk op kennis* (2018), en in april van dit jaar verscheen *Sinagote. Het levensverhaal van een lepelaar, dat hij samen met zijn partner, mede-alumna biologie en onderzoekster Petra de Goeij schreef.*

De vraag is hóé het Noorden de komende zestig jaar toekomstbestendig duurzaam kan worden. Zowel wat betreft het landschap met zijn flora en fauna als zijn inwoners. Van den Berg: 'We bedoelen dat er zowel materiële als immateriële welvaart is. Kort gezegd: dat het hier fijn wonen en werken is in een gezonde omgeving.' Een omgeving waarin de soortenrijkdom versterkt wordt en het open landschap blijft bestaan. Waar gezond voedsel wordt geproduceerd, zonder gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen. En een regio waar burgers en boeren een goede boterham kunnen verdienen.

Kathedralen

Hoe je zo'n langetermijnvisie vorm geeft? Kijk daarbij verder dan je eigen leven, adviseren ze. Het recente boek *De goede voorouder* van Roman Krznaric inspireert hen daarbij. 'De bouw van kathedralen in de middeleeuwen duurde decennia,' licht Van den Berg toe. 'Bouwers zagen zelf meestal niet het eindresultaat van hun ontwerp. Zo moeten ook wij naar onze toekomst kijken. Wat kun je in je leven doen, waarvoor toekomstige generaties je dankbaar zullen zijn? Wie systeemverandering wil, moet niet met een beleidsplannetje voor tussen nu en vier jaar komen.'

Integraliteit is daarbij het parool, onderstrepen beiden. Pak problemen in samenhang aan, zowel beleidsmatig als wetenschappelijk. 'Onze vakgebieden staan misschien ver van elkaar af, maar we vinden elkaar in ons streven naar hetzelfde doel: een duurzame toekomst,' verklaren ze. Vraagstukken zouden veel meer aan elkaar gekoppeld moeten worden.

Lelylijn

Als voorbeeld noemt Van den Berg de aanleg van de door de noordelijke provinciebesturen vurig gewenste Lelylijn, de snellere treinverbinding tussen Groningen en Amsterdam. 'Je denkt: hoe kun je daar tegen zijn. Zo'n spoorverbinding ontsluit het gebied toch? En nu het politieke ijzer heet is, snap ik de haast ook. Maar de Lelylijn zou juist het sluitstuk moeten zijn van een goede discussie over hoe de toekomst van Noord-Nederland er zowel economisch als ecologisch over 30 jaar moet uitzien. Beslis pas daarna welke infraverbinding daarbij past. De Lelylijn moet geen doel op zich zijn, maar een faciliterend middel voor een integrale toekomstvisie. Heb je die visie niet, dan is het afwachten of die spoorverbinding aan het goede bijdraagt.' Het aanbod van de Noordelijke provinciebesturen om in ruil voor de Lelylijn honderdduizend extra woningen te bouwen, vindt hij daarom weliswaar begrijpelijk maar ook 'weinig inspirerend.' 'De gedachte is:

als we zo en zoveel miljard van Den Haag krijgen komt het wel goed. Maar wat komt goed? En hoe voorkom je ongunstige neveneffecten?

Doodlopend

Aan een integrale aanpak is ongelooflijk veel behoefte, menen ze. Piersma: 'Je kunt niet zorgen dat de leefbaarheid in de kleine dorpen overeind blijft zonder na te denken over wat voor banen die mensen dan moeten hebben. En de populaties van boerenlandvogels als grutto en veldleeuwerik kunnen alleen groeien, wanneer melkveehouders op een ander manier dan nu een goede boterham kunnen verdienen,' meent hij.

De trekvogelecoloog wijdt zich al bijna twintig jaar aan onderzoek naar kemphanen en grutto's. 'Kemphanen zijn vrijwel uitgestorven. Grutto's dalen gestaag in aantal, omdat er te weinig kuikens groot worden. Dit kun je niet los zien van wat de intensieve landbouw met bodem, water en biodiversiteit heeft gedaan,' stelt hij. 'De intensivering van de landbouw gaat nog steeds door, al proberen allerlei organisaties en boeren het tij te keren. Ik ben er inmiddels van overtuigd dat de industriële landbouw een doodlopende weg is. Gelukkig zijn er prima alternatieven, maar die hebben nog geen goed verdienmodel. Althans niet op de schaal waar we naartoe moeten.'

Volgens beiden moeten er daarom verhalen verteld worden, over hoe de wereld er ook uit kan zien. 'Daar is behoefte aan. Er zal gekeken moeten worden naar prikkels die bewoners nodig hebben om te zien dat ook hun belang gediend is bij een gezonde en duurzame toekomst. Dan moet je doorvragen wat mensen echt beweegt en wat ze belangrijk vinden. Die gesprekken zijn noodzakelijke stappen om te komen tot een oplossing.'

Glyfosaat

Piersma ziet de dalende gruttostand niet als natuurbeschermingsprobleem, maar als een maatschappelijk probleem. Van den Berg

vult aan: 'De grutto is de boodschapper, de kanarie in de kolenmijn die aangeeft hoe het met de vitaliteit van een gebied gesteld is.' De boer daar alleen op aanspreken werkt niet, stellen beiden. 'Die is deel van een grotere keten, van leenbanken en mestfabrieken tot zuivel-fabrieken en supermarktketens. Met aan het eind van de keten de consument. Daarom gaat de landbouwtransitie en het halen van de stikstofdoelen ons allemaal aan.' Piersma fel: 'De overheid verdedigt de grote bedrijven. Dorpen gaan naar de bliksem door de intensieve landbouw, waardoor het onaantrekkelijk wordt om in zo'n gebied te wonen. Sterker: het is misschien wel gevaarlijk. Van de week zag ik weer een boer die glyfosaat over zijn land sproeide. Ik zit erover in dat dit alleen gebeurt omdat hij met deze werkwijze goed verdient. En daarnaast ook de kunstmestfabriek in Terneuzen, Bayer/Monsanto en de haven van Rotterdam.'

Coöperatie

Vaak wordt gewezen naar de consument, die niet bereid is iets meer te betalen voor biologische 'gruttomelk'. Maar dat vindt Van den Berg te gemakkelijk gedacht. 'Niet iedereen heeft de kennis of simpelweg het geld om die keuze te maken.' Wat burgers bijvoorbeeld kunnen doen, is zich coöperatief organiseren. 'Vijfhonderd huishoudens zouden een natuurinclusieve boerderij kunnen oprichten en daar hun voedsel van afnemen. Vanuit de drijfveer: wij houden van dit gebied, wonen hier fijn en zijn gehecht aan het landschap en de open ruimte. En we willen dat over zeven generaties mensen dat ook nog kunnen. Om die reden kopen we lokaal voedsel. De overheid zou dit fiscaal bijvoorbeeld aantrekkelijk kunnen maken.'